

**Особливості управління кредитними ризиками
на вітчизняних підприємствах**

Більшість вітчизняних підприємств постійно стикаються з кредитними ризиками, в умовах, коли банківське кредитування реального сектору економіки практично заморожене, фінансові ризики пов'язані з комерційним кредитуванням виходять на передній план.

Загалом, кредитні ризики підприємств, а особливо ризики пов'язані з наданням комерційного (товарного кредиту), найкраще піддаються кількісній оцінці, така оцінка здійснюється практично усіма підприємствами, що відвантажують велику кількість продукції з відстрочкою в оплаті. Однак, варто відзначити відсутність комплексного підходу до їх діагностики, оцінка та подальше супроводження досі здійснюється на основі фрагментарної концепції управління ризиками, тобто відокремлено. Загалом, більшість вітчизняних підходів до управління кредитними ризиками підприємств носить суто формальний характер. Оцінка фінансового стану дебіторів зазвичай проводиться одноразово та переглядається вже по факту виникнення проблем з погашенням дебіторської заборгованості.

Варто відзначити, що проблема оцінки кредитоспроможності гостро стоїть і для банківських установ, що підтверджується чисельними публікаціями в цьому напрямку. Зокрема, О.О. Терещенко зазначає, що переважна кількість банків користується примітивними та недосконалими методиками оцінки кредитних ризиків. Окремі банки не в змозі самостійно сформувати власні емпіричні бази даних та розробити системи внутрішнього рейтингування, як це передбачено Базелем II [1, с.8]. Яскравим підтвердженням цього стала серія чисельних банківських банкрутств 2014-2016 р.р., важливу роль у яких зіграла якість кредитного портфелю.

На фоні загальної збитковості вітчизняних підприємств, знецінення національної валюти та припинення банківського кредитування, суттєво зростає потенційний ризик банкрутства дебіторів, що в свою чергу призведе до зростання сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.

Щоб уникнути цього, підприємствам потрібно розробити чітку методику управління кредитними ризиками, засновану на оцінці кредитоспроможності наявних та потенційних дебіторів. Однак, дуже важливо щоб дана методика була максимально гнучкою по відношенню до покупців, що працюють на умовах товарного кредиту, адже формальне відношення до кредитоспроможності дебіторів, з одного боку, може призвести до накопичення безнадійної дебіторської заборгованості, а з іншого – до втрати значних обсягів реалізованої продукції внаслідок відмови покупців від співпраці.

У випадку індивідуального комерційного кредитного ризику джерелом ризику є конкретний позичальник підприємства-виробника, й оцінювання ступеня такого ризику передбачає насамперед оцінювання кредитоспроможності даного позичальника [2, с.111].

Кількісно кредитний ризик на одного дебітора можна оцінити за формулою 1:

$$R = L * ELR * DP, \quad (1)$$

де L – розмір товарного кредиту;

ELR – очікуваний рівень збитку у разі дефолту, %;

DP – ймовірність дефолту.

Знаючи рівень ризику, що припадає на одного дебітора можна розрахувати сукупний ризик підприємства по комерційному кредиту та розробити ряд заходів по управлінню ним.

Ймовірність дефолту традиційно розраховують за допомогою дискримінантних або рейтингових моделей оцінювання позичальника, також існує практика експертного визначення такої ймовірності. Головною проблемою на даному етапі оцінки комерційного ризику є невідповідність офіційної фінансової звітності більшості вітчизняних підприємств реальному стану речей.

За такої ситуації рекомендується використовувати комбіновані підходи до оцінки кредитоспроможності дебіторів, де результати економетричних моделей корегуються за допомогою експертних методів та додаткової інформації щодо стану бізнесу кожного конкретного позичальника. Для уникнення конфлікту "принципал-агент" важливо щоб це завдання покладалося на підрозділ який не має безпосереднього контакту з дебітором, наприклад, контролінгу фінансових ризиків, адже ймовірність неправомірної матеріальної зацікавленості менеджерів усіх ланок підприємства максимальне саме на цьому етапі управління дебіторською заборгованістю.

Управління будь-якими ризиками потребує значних матеріальних та інтелектуальних ресурсів, тому, очевидно, що розраховувати кредитний ризик на кожного дебітора з подальшим створенням резервів під цей ризик чи його страхуванням є неефективним підходом. Для підвищення якості управління кредитним ризиком перш за все потрібно провести сегментацію наявних дебіторів, адже, зазвичай, дебітори підприємства є одночасно і його кредиторами, або пов'язаними особами, або на стільки потужними гравцями на ринку, що їх банкрутство в найближчому періоді є практично неможливим.

Завданням описаного комбінованого підходу до оцінки кредитоспроможності та сегментації дебіторів є визначення саме тих операцій комерційного кредитування за якими існує об'єктивна необхідність у заходах з управління ризиками.

Список використаних джерел:

1. Терещенко О.О. Оцінка кредитних ризиків: відповідність новацій НБУ міжнародній практиці // Вісник НБУ. – 2012. – №9. – с.4-8
2. Вітлинський В.В., Скицько В.І. Комерційний кредитний ризик виробничого підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №7 (121). – с. 106-115